

KLAIPĖDOS UNIVERSITETO REKTORIUS

ĮSAKYMAS DĖL KLAIPĖDOS UNIVERSITETO ATVIROSIOS PRIEIGOS PRIE MOKSLO PUBLIKACIJŲ IR DUOMENŲ GAIRIŲ TVIRTINIMO

2018 m. birželio 13 d. Nr. 1-102
Klaipėda

T v i r t i n u Klaipėdos universiteto atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų gaires.

PRIDEDAMA. Klaipėdos universiteto atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų gairės, 5 lapai.

L. e. rektorius pareigas

Artūras Razbadauskas

KLAIPĖDOS UNIVERSITETO ATVIROSIOS PRIEIGOS PRIE MOKSLO PUBLIKACIJŲ IR DUOMENŲ GAIRĖS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Klaipėdos universiteto atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų gairės (toliau – Gairės) reglamentuoja Klaipėdos universiteto (toliau – Universitetas) akademinėi bendruomenei taikomus mokslo publikacijų ir duomenų skelbimo atviroje prieigoje pagrindinius principus, įsipareigojimus ir atsakomybę.
2. Universitetas remia Europos Sąjungos politiką¹ dėl atvirosios prieigos prie mokslo tyrimų rezultatų, gautų už viešąsias lėšas, ir galimybes vartotojui juos gauti be jokių finansinių, techninių ar teisinių apribojimų.
3. Universitetas pritaria galimybei laisvai atlikti paieškas atvirosios prieigos publikacijose ir (ar) su jomis susijusiuose duomenyse, taip pat pritaria šių mokslo rezultatų pakartotinio naudojimo (pernaudojimo) galimybei pasitelkiant automatines dokumentų turinio analizės priemones tiek, kiek tai neprieštarauja autorių ir kitų šalių teisėms.
4. Universitetas siekia skleisti informaciją apie atvirąją prieigą ir jos naudą tarp mokslininkų ir vartotojų, palaiko ir remia pasaulines, nacionalines, regionines ir institucines atvirąją prieigą skatinančias iniciatyvas.
5. Gairės parengtos vadovaujantis „Klaipėdos universiteto elektroninių dokumentų įkėlimo į Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos informacinę sistemą tvarkos aprašu“, Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 51 straipsniu², Lietuvos mokslo tarybos parengtomis „Atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų gairėmis“³ ir atsižvelgiant į Europos Sąjungos mokslo tyrimų ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ atvirosios prieigos gaires⁴.

II SKYRIUS GAIRIŲ TIKSLAS, SIEKINIAI, TAIKYMO SRITIS

6. Gairių tikslas – deklaruoti Klaipėdos universiteto poziciją dėl atvirosios prieigos ir pateikti mokslininkams, vykdančioms mokslo tyrimus, bendruosius principus dėl atvirosios prieigos suteikimo prie mokslo publikacijų ir duomenų, gautų už viešąsias lėšas.
7. Gairėmis siekiama:
 - 7.1. užtikrinti mokslo tyrimų rezultatų ir mokslo žinių sklaidą;
 - 7.2. skatinti aktyvesnę mokslininkų bendradarbiavimą, mažinti galimai vienodų ir nekoordinuotų tyrimų skaičių;
 - 7.3. didinti mokslo tyrimų rezultatų patikimumą, skaidrų duomenų gavimą ir palaikymą, puoselėti akademinę etiką;
 - 7.4. palengvinti sąveiką tarp mokslo ir verslo, mokslo ir politikos formuotojų bei socialinių partnerių;
 - 7.5. sudaryti sąlygas didesnei mokslo rezultatų socialinei ir ekonominei grąžai.

8. Gairės taikomos mokslo tyrimo metu surinktiems duomenims, paskelbtoms publikacijoms vykdant mokslo tyrimų ir sklaidos projektus, finansuotus viešosiomis lėšomis.

III SKYRIUS SĄVOKOS

9. Gairėse vartojamos sąvokos:

9.1. **Atviroji prieiga prie mokslo publikacijų ir duomenų** (angl. *Open Access*) (toliau – atviroji prieiga) – nemokama ir nevaržoma prieiga internete prie mokslo publikacijų, tyrimų duomenų ir kitos publikuotos bei nepublikuotos kokybiškos recenzuotos mokslo tyrimų medžiagos, kurią kiekvienas vartotojas gali laisvai skaityti, kopijuoti ir atlikti automatizuotą turinio analizę nepažeisdamas autorių teisių.

9.2. **Atvirosios prieigos talpykla** (toliau – talpykla) – techninė infrastruktūra, kurioje saugomos ir atveriamos mokslo publikacijos ir (ar) su jomis susiję ar atskirai pateikti mokslo tyrimų duomenys kartu pateikiant metaduomenis. Talpyklos gali būti nacionalinės, institucinės, teminės ar specializuotos, plačiai pripažįstamos atitinkamos mokslo srities akademinės bendruomenės.

9.3. **Atvirosios prieigos žurnalai** – elektroniniai moksliniai žurnalai, kurių visi straipsniai yra recenzuoti ir atvirai, be papildomų mokesčių vartotojui prieinami internete. Vartotojas, jeigu leidžia Kūrybinių bendrijų licencijos⁵ (angl. trumpinys *CC-BY*) gali, remdamasis šiais straipsniais, kurti išvestinius kūrinius.

9.4. **Auksinis kelias** – mokslo straipsnių paskelbimas atvirosios prieigos žurnaluose, kai paskelbtą publikaciją galima skaityti nemokamai, nes publikavimo išlaidos padengiamos ne iš prenumeratorių, bet iš kitų šaltinių.

9.5. **Duomenys** – mokslo tyrimų metu sukaupti ir (ar) gauti rezultatai, kurie gali būti pateikiami ir atveriami drauge su jais pagrįstomis publikacijomis arba laikomi talpyklose, prieigą prie kurių numato talpyklą administruojanti institucija. Duomenys turi turėti identifikatorių ir metaduomenis.

9.6. **Duomenų valdymo planas** – tyrimo duomenų kaupimo, saugojimo ir jų prieinamumo dokumentas, kuriame nurodoma, kas bus daroma tyrimo / projekto metu ir jam pasibaigus, kad duomenys būtų kaupiami saugiai ir patikimai; kaip ir kokiomis sąlygomis jie bus prieinami pakartotiniam naudojimui, jei tik nėra tam prieštaraujančių teisinių, etinių ar saugumo priežasčių; kada ir kaip jie bus atveriami kitiems vartotojams; kokie standartiniai metaduomenys bus naudojami juos aprašant; kaip gauti duomenys bus tvarkomi ir atnaujinami; kurie duomenys bus skirti ilgalaikiam, o kurie – trumpalaikiam saugojimui, pastaruoju atveju nurodant kada ir kaip duomenys bus sunaikinami⁶.

9.7. **Embargo laikotarpis** – laikotarpis (angl. embargo) nuo mokslo rezultatų paskelbimo (dažniausiai – publikacijos forma) iki to laiko, kai leidėjas leidžia publikuotą tekstą paskelbti talpykloje ar kitaip suteikti prie jo atvirąją prieigą.

9.8. **Identifikatorius** – unikalusis ir nuolatinis skaitmeninis objekto identifikatorius (angl. *Digital Object Identifier, Persistent Identifier* ir kt.), naudojamas mokslinės informacijos vienetui skaitmeninėje erdvėje atpažinti.

9.9. **Hibridinį atvirosios prieigos modelį taikantys žurnalai** – mokslo žurnalai, suteikiantys atvirąją prieigą tik prie atskirų straipsnių, kurių autoriai arba juos finansuojančios institucijos yra apmokėję leidybos išlaidas, o prieiga prie likusių straipsnių suteikiama tik prenumeratoriams už prenumeratos mokesį.

9.10. **Metaduomenys** – struktūriškai apibrėžta informacija, kuri apibūdina, paaiškina dokumentą ar informacinį išteklių, nurodo jo buvimo vietą arba kitokiu būdu palengvina jo suradimą, naudojimą

arba valdymą. Metaduomenys apima antraštę, autorių ir jo darbovietę, tyrimo finansuotoją, publikavimo laiką ir vietą, leidinio antraštę ir kt.

9.11. **Oficialioji publikacijos versija** – galutinė žurnalo straipsnio versija, deklaruojama kaip oficialiai paskelbtas straipsnis ir formaliai siejama su žurnalo išleidimo duomenimis: metais, tomu, numeriu, puslapiais ir (arba) straipsnio identifikatoriumi. Žurnalo išleidimo duomenys visada naudojami cituojant šį straipsnį, tačiau jų rinkinys gali skirtis priklausomai nuo žurnalo.

9.12. **Postprintas** – galutinė, recenzuota ir pagal recenzento pastabas pataisyta publikacijos teksto skaitmeninė kopija, leidėjo priimta paskelbimui.

9.13. **Skaitmeninė kopija** – tai galutinė autoriaus rankraščio ar leidyklos parengta elektroninė publikacijos versija.

9.14. **Žalioji kelias** - mokslinės publikacijos kelimas į atvirosios prieigos talpyklą iškart po publikacijos recenzavimo arba paskelbimo, arba praėjus embargo laikotarpiui.

IV SKYRIUS ATVIROJI PRIEIGA PRIE MOKSLO PUBLIKACIJŲ

10. Atviroji prieiga prie mokslo publikacijų vykdoma pateikiant jas eLABa talpykloje ir (ar) atvirosios prieigos žurnaluose.

11. Siekiant įgyvendinti atvirąją prieigą Universiteto mokslininkams rekomenduojama rinktis Auksinį arba Žaliąjį atvirosios prieigos kelią:

11.1. Rinktis Auksinį atvirosios prieigos kelią žurnale, kuriame jokie mokesčiai netaikomi. Jeigu žurnale taikomas mokestis už publikaciją, Auksinį kelią rinktis tik tada, kai atvirosios prieigos leidybos išlaidas apmoka Lietuvos ar užsienio institucijos.

11.2. Pasirinkus Auksinį atvirosios prieigos kelią, pirmenybę teikti žurnalams, leidžiantiems autoriui (autoriams) išsaugoti savo autorių teises ir publikuojantiems straipsnius su Kūrybinių bendrijų licencija CC-BY, nedraudžiančia toliau naudoti publikaciją.

11.3. Pasirinkus Žaliąjį atvirosios prieigos kelią, mokslo publikacijos, parengtos vykdant mokslinį tyrimą ir (arba) po jo, gali būti keliamos į eLABa kaip postprintas.

12. Universiteto prieskyrą turinčių mokslo publikacijų metaduomenys turi būti visiškai atviri, prieinami paieškai ir automatizuotai nuskaitomi net kai mokslo publikacijai taikomas embargo laikotarpis.

13. eLABa talpykloje esantys postprintai turi turėti nuorodas į oficialias versijas, kai mokslo publikacija jau paskelbta žurnale. Universiteto biblioteka užtikrina, kad nuorodos į viso teksto dokumentus būtų veikiančios.

14. Atvirai prieigai prie biomedicinos, fizinių, technologijos ir žemės ūkio mokslų sričių mokslo publikacijų gali būti taikomas 6 mėnesių embargo laikotarpis, o humanitarinių ir socialinių mokslų sričių mokslo publikacijoms – 12 mėnesių embargo laikotarpis. Monografijos į talpyklą keliamos atsižvelgiant į autoriaus su leidėju pasirašytos sutarties sąlygas (pvz. yra nustatytas embargo laikotarpis).

15. Skaitmeninės publikacijų kopijos turi būti pateiktos talpyklai iš karto po priėmimo publikuoti arba taip, kaip tai reglamentuoja su publikavimu susiję dokumentai, pvz., remiančių organizacijų finansavimo sutartys.

16. Autoriai skatinami mokslo publikacijų sutartyse su leidėjais išsaugoti autorių teisę skelbti galutinę mokslo publikacijos versiją ir tyrimų duomenis talpyklose. Autoriams rekomenduojama tartis su leidėjais dėl aukščiau nurodytų Gairių įgyvendinimo ir pasirašyti sutarties su komerciniu leidėju priedą (angl. *Model Amendment to Publishing Agreement*)

(http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/fp7/89989/model-amendment-to-publishing-agreement_en.doc)⁷ arba pasirinkti kitą žurnalą, kuris leistų užtikrinti šių gairių reikalavimų laikymąsi.

17. Straipsnių paruošimo leidybai mokesčiai (angl. *article processing charges, APC*), knygų paruošimo leidybai mokesčiai (angl. *book processing charges, BPC*) ir išlaidos, publikuojantis atvirosios prieigos žurnaluose ar leidžiant atvirosios prieigos knygas, gali būti dengiamos Universiteto arba tyrimus finansuojamų institucijų lėšomis ir numatomi tyrimo išlaidų sąmatoje.

18. Universiteto mokslo žurnalams naudojama *Open Journals Systems* (<http://journals.ku.lt>) atvirojo kodo programinė įranga. Mokslo žurnalai turi būti įtraukti į atvirosios prieigos žurnalų katalogą DOAJ (<http://doaj.org>)

V SKYRIUS ATVIROJI PRIEIGA PRIE MOKSLO DUOMENŲ

19. Mokslo duomenys, gauti vykdant mokslinius tyrimus, paremtus viešosiomis lėšomis, turi būti saugomi atvirąja prieiga pagal finansavusios institucijos reikalavimus.

20. Autorius / tyrimo vadovas turi užtikrinti duomenų, gautų atliekant mokslinius tyrimus, išsaugojimą skaitmeniniu formatu, o pasibaigus tyrimui – pateikti atvirosios prieigos talpyklai, atitinkančiai tyrimą remiančios institucijos reikalavimus.

21. Duomenys turi būti patalpinti į talpyklą, kuri suteikia pateiktiems duomenims identifikatorių ir iš karto atveria jų metaduomenis. Metaduomenys turi būti visiškai atviri, prieinami paieškai ir automatizuotai nuskaityti.

22. Mokslininkams rekomenduojama talpinti duomenis į Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvą (LiDA) arba Nacionalinį atvirosios prieigos mokslo informacijos duomenų archyvą (MIDAS), arba į kitą tarptautiniu mastu pripažintą ir tyrimus finansuojančios institucijos aprobuotą duomenų talpyklą (pvz. Zenodo).

23. Tyrimų, kurių metu bus kaupiami duomenys, autoriai / vadovai parengia duomenų valdymo planą (<https://dmponline.dcc.ac.uk/>). Duomenų valdymo planas gali būti tikslinamas.

24. Duomenų valdymo planui įgyvendinti reikiamos lėšos turi būti numatytos tyrimo išlaidų sąmatoje ir gali būti dengiamos Universiteto ar kitų finansuojančių institucijų lėšomis.

25. Duomenys, kuriais remiantis parengtos mokslo publikacijos, turi būti prieinami talpyklose ar susieti su atitinkamomis publikacijomis leidėjų nurodytais kitais būdais.

26. Kiti su atvirąja prieiga susiję tyrimo vykdytojų konkretūs įsipareigojimai nustatomi finansavimo sutartyse.

27. Tyrimų vykdytojams pateikus motyvuotą paaiškinimą šios nuostatos dėl atvirosios prieigos prie duomenų (ar jų dalies) gali būti netaikomos, jeigu:

27.1. duomenys nebuvo gauti atliekant tyrimus arba mokslo publikacija nėra paremta originaliais duomenimis, t. y. jie nebuvo surinkti ir (ar) sukurti vykdant tyrimus / projektą;

27.2. reikia apsaugoti tyrimų rezultatus, ketinant duomenis panaudoti komercinimo ar pramonės vystymo tikslais;

27.3. duomenų atvėrimas nesuderinamas su konfidencialumo reikalavimais;

27.4. duomenų atvėrimas prieštarautų asmens duomenų apsaugos reikalavimams;

27.5. duomenų atvėrimas trukdytų pasiekti projekto tikslus;

27.6. yra kitų teisėtų priežasčių neatverti duomenų.

28. Nuostatos dėl mokslo duomenų atvėrimo yra rekomendacinio pobūdžio.

VI SKYRIUS GAIRIŲ ĮGYVENDINIMAS IR SKLAIDA

29. Už atvirosios prieigos prie mokslo rezultatų Gairių įgyvendinimą ir jų laikymąsi pagal savo kompetenciją atsako mokslininkai ir tyrėjai bei šie Universiteto padaliniai: Mokslo ir inovacijų skyrius, Leidykla, Biblioteka (toliau – padaliniai).

30. Padaliniai prižiūri eLABa talpykloje esančių publikacijų metaduomenų atitiktį metaduomenims, pateiktiems tai pačiai publikacijai indeksuojamose duomenų bazėse, pvz., leidybai patvirtintos publikacijos metaduomenų atitiktis jau paskelbtos publikacijos metaduomenims.

31. Padaliniai rengia seminarus, renginius ir konsultuoja atvirosios prieigos klausimais.

VII SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

32. Akademinė mokslininkų laisvė rinktis leidėjus nėra apribojama šiomis gairėmis, tačiau jie skatinami rinktis atvirosios prieigos leidinius.

33. Mokslininkams rekomenduojama rinktis tik geriausius savo srities atvirosios prieigos žurnalus.

34. Gairės turi būti peržiūrimos ir reikalui esant atnaujinamos Rektorius įsakymu.

¹ Europos Komisijos 2012 m. liepos 17 d. rekomendacija dėl prieigos prie mokslinės informacijos ir tos informacijos išsaugojimo (2012/417/ES) - <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012H0417&from=LT>

² Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. xi-242 pakeitimo įstatymas - https://www.e-tar.lt/rs/legalact/1a9058e049b311e6b5d09300a16a686c/format/MSO2010_DOCX/

³ Lietuvos mokslo tarybos 2016 m. vasario 29 d. nutarimas Nr. VIII-2 „Dėl atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų gairių patvirtinimo“ - <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dceeeb10e05711e59cc8b27b54efaf6e>

⁴ Atvirosios prieigos gairės prie mokslo publikacijų ir tyrimų duomenų programoje „Horizontas 2020“ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf

⁵ Kūrybinių bendrijų licencijos - <https://creativecommons.org/licenses/>

⁶ Science Europe Guidance Document Presenting a Framework for Discipline-specific Research Data Management - http://www.scienceeurope.org/wp-content/uploads/2018/01/SE_Guidance_Document_RDMPs.pdf

⁷ Priedas prie leidybos sutarties - http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/fp7/90059/model-amendment-to-publishing-agreement_lt.doc